

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА СИСТЕМА ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ

INSTITUTIONAL SYSTEM OF HUMAN DEVELOPMENT

канд. екон. наук О. О. Стрижак

Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (м. Харків)

O. Stryzhak (PhD)

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (Kharkiv)

В сучасних умовах перенаселення планети, вичерпання природних ресурсів, глобального потепління увагу науковців та суспільних діячів привертають питання не лише досягнення економічного добробуту та забезпечення темпів економічного зростання, але й і проблеми реалізації економічних інтересів суспільства в сукупності з розвитком інших сфер, включаючи соціальні, політичні, моральні, культурні, етичні, екологічні та інші аспекти розвитку. Виходячи з матеріалів Конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку (1992 р.), сталий розвиток – це такий розвиток суспільства, який задовольняє потреби сучасності, не ставлячи під загрозу здатність наступних поколінь задовольняти свої власні потреби [1]. Впровадження ідей концепції сталого розвитку спрямовує державу на органічний розвиток всіх секторів суспільства, орієнтуючись на довгострокову перспективу і створення потенціалу зростання для майбутніх поколінь.

Важливою складовою та однією з передумов сталого розвитку є людський розвиток, який за визначенням Програми Розвитку ООН становить собою процес розширення вибору людей. Але людський розвиток також є метою, тому це і процес, і результат. Людський розвиток означає, що люди повинні впливати на процеси, які формують їхнє життя. У цьому контексті економічне зростання є важливим засобом людського розвитку, але не кінцевою метою. Людський розвиток - це розвиток людей шляхом збільшення людських можливостей, людей через активну участь у процесах, що формують їхнє життя, і для людей, покращуючи їхнє життя. Це ширше, ніж інші підходи, такі як підхід до людських ресурсів, підхід до основних потреб та підхід до добробуту людей [2, р. 2]. Реалізація головних принципів, закладених в концепцію людського розвитку, дозволяє створити умови для всебічного розвитку людини, дотримання її прав, забезпечення можливостей для довгого, здорового, повноцінного життя у гармонії з природою та суспільством.

Слід зазначити, що економічна складова є достатньо важливою, але не єдиною умовою забезпечення ефективного людського розвитку. Суттєвим

є також те, яким чином розподіляється дохід у суспільстві, на які потреби спрямовується, яка існує нерівність у розподілі тощо. Відповідно у формуванні можливостей людського розвитку пріоритетного значення здобуває не економічне, а інституціональне його забезпечення, тобто те, яким чином упорядковані інститути, які забезпечують людський розвиток, який їх якісний склад, як вони поєднані в межах єдиної системи. З цих позицій інституціональна система людського розвитку – це упорядкована багаторівнева система взаємопов'язаних формальних та неформальних інститутів, спрямованих на забезпечення умов людського розвитку.

Для забезпечення можливостей людського розвитку важливе значення мають як формальні, так і неформальні інститути. І якщо формальні можна встановити директивно, шляхом прийняття того чи іншого закону чи підзаконного акту, то неформальні складаються у суспільстві еволюційно, а тому більш складні для регулювання, управління та зміни. Наприклад, інститут оплати праці включає як формальний інститут прожиткового мінімуму, який встановлюється законодавчо, так і неформальний - ринкової ставки оплати праці за сферами і секторами економіки.

Таким чином, для реалізації основних принципів та ідей людського розвитку як складової концепції сталого розвитку, важливого значення набуває побудова ефективної інституціональної системи, формальні та неформальні інститути якої доповнюють одне одного. Протириччя ж між формальними та неформальними нормами можуть призвести до дисбалансу інституціональної системи людського розвитку, стримуючи її розвиток чи навіть блокуючи функціонування. Отже, повинне відбуватися узгодження формальних норм, що вводяться, з тими неформальними інститутами, які склалися в суспільстві протягом багатьох років, є загально визнаними та часто більш сталими й ефективними, ніж новітні формальні. Несприйняття останніх може призвести до інституціонального конфлікту, який може негативно позначитися на діяльності як окремих сфер суспільства й галузей національного господарства, так і економічної системи в цілому. Неefективна формальна норма (внесена ззовні) згодом або доповнює ефективний неформальний інститут, або поступово замінюється нею, або стимулює появу інституту-симулякра - інституту, який формально існуючи та займаючи своє місце в інституціональній ієрархії суспільства, в дійсності представляє собою лише видимість, «порожню форму», наявність якої маскує факт його реальної відсутності. Тому важливим завданням держави є реалізація, утворення та прийняття таких формальних норм, які у сукупності з вже існуючими неформальними будуть підвищувати ефективність функціонування інституціональної системи.

[1] United Nation in Ukraine [Electronic resource]. URL: <http://www.un.org.ua/en/45-temp/1484-2012-06-11-14-41-36>;

[2] Human Development Report 2016: Human Development for Everyone, Publisher: United Nations. – 286 p.
[Electronic resource]. URL: http://hdr.undp.org/sites/default/files/2016_human_development_report.pdf